

ПОНЯТТЯ ІСТОРІОГРАФІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

HISTORIOGRAPHY CONCEPT OF RESEARCH OF INSTITUTE OF NOTARIES IN PROTECTION SYSTEM AND FREEDOMS AND CIVIL RIGHTS

Чижмар К.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

докторант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства

юридичного факультету

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Дослідження присвячене окремим питанням поняття категорії «історіографія» в юридичній науці. Звертається увага на різні аспекти категорії «історіографія» в контексті дослідження інституту нотаріату в системі захисту прав і свобод людини і громадянина.

Ключові слова: нотаріат, нотаріус, історіографія, правова наука.

Исследование посвящено отдельным вопросам понятия категории «историография» в юридической науке. Обращается внимание на различные аспекты категории «историография» в контексте исследования института нотариата в системе защиты прав и свобод человека и гражданина.

Ключевые слова: нотариат, нотариус, историография, правовая наука.

The study focused on the specific issues of the concept category «Historiography» in jurisprudence. Attention is paid to various aspects of the category of «historiography» in the context of the research institute of notaries in the protection of the rights and freedoms of man and citizen.

Key words: notaries, notary, historiography, legal science.

Особливе місце у здійсненні правозахисної та правоохоронної функцій в державі відіграє інститут нотаріату. Захист прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб, запобігання правопорушенням є основними завданнями нотаріату, авторитет і значення якого неупинно зростає в нинішніх умовах кардинального реформування соціально-економічних відносин. Його діяльність суттєво впливає на різні сторони державного та суспільного життя України.

Задля створення надійного сучасного наукового фундаменту конституційно-правового статусу органів нотаріату в механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина доцільним вбачається історичний екскурс щодо специфіки дослідження того чи іншого правового питання конституційно-правових засад організації та діяльності інституту нотаріату, виділення певних пріоритетів дослідження, формулювання доктринальних положень, на підставі яких і формувалося раніше діюче та чинне законодавство. Це дозволить виділити певні тенденції розвитку як правової доктрини, так і нормотворчої діяльності, результатом якої є докорінне вдосконалення чинного законодавства України, у тому числі й кодифікованого змісту, окреслити певні проблемні питання із одночасним з'ясуванням шляхів їх вирішення у різні історичні періоди із тим, щоб уникнути в майбутньому негативного та запозичити позитивний досвід. Саме врахування історичного досвіду доктринальних досліджень певних правових феноменів, на думку В. Колпакова, дозволяє формувати досконалу сучасну наукову базу для вдосконалення конституційно-правового статусу правоохоронних та правозахисних органів [1, с. 62].

Створення історіографії будь-якої галузі знань є показником зрілості певної науки, необхідним елементом її самосвідомості: відслідковуючи історичний розви-

ток нотаріату, вчені отримують можливість глибше зрозуміти його сучасний стан, проблеми і протиріччя, більш чітко побачити перспективу. Тому закономірним є те, що з розвитком науки нотаріату та нотаріального процесу зростає й інтерес до її історії, поява історіографічних праць є свідченням цього [2, с. 5].

На думку Є. Яркової, історія та методологія юридичної науки – нова для системи вітчизняної юридичної освіти дисципліна. Її поява зумовлена низкою причин. Однією з головних причин можна вважати радикальну, у порівнянні з науковою революцією, зміну парадигмальних підстав вітчизняної юридичної науки. Суть цієї зміни можна визначити як перехід від моністичної моделі правової науки, в рамках якої історичний і діалектичний матеріалізм кваліфікувався як єдина справді наукова теорія та методологія, а історія науки поставала як історія становлення марксистсько-ленінської наукової парадигми; до плюралістичної моделі, що базується на ідеї теоретичного й методологічного різноманіття та уявленні про те, що шлях до створення справжньої теорії та методології правової науки лежить через вивчення історії цієї науки [3, с. 7].

«Постмодерна епоха» викликала закономірну трансформацію дисциплінарного ландшафту юридичної науки. Особливо це торкнулось рефлексивних дисциплін, об'єктом яких виступає саме знання, процес пізнання, інтелектуальний процес в цілому. Рухливість і умовність дисциплінарних кордонів на когнітивному рівні, видозміна власного епістемологічного горизонту, зіткнення різних дисциплінарних традицій внаслідок міжнародних контактів тощо призводять до неминучої еволюції дисциплінарного образу конкретної галузі юридичного знання. Вироблення стратегії з підтримання власного наукового статусу з необхідністю

змушує звертатися до ретроспективного аналізу – до дисциплінарної історії [4, с. 232].

Порівняльний аналіз дисциплінарної історіографії інституту нотаріату сприяє більш якісному баченню всього блоку правових дисциплін, їх ієрархії в системі юридичної науки, в гуманітаристиці в цілому, подоланню «дисциплінарних бар'єрів» у науковій діяльності юристів, можливості прогнозування трансформаційних процесів, пошуку різних варіантів міждисциплінарного та полідисциплінарного синтезу в рамках спеціалізації правових досліджень щодо інституту нотаріату.

Історії юридичної науки в цьому випадку належить особливе місце, тому що вона виступає не тільки як «засіб аналізу» дисциплінарної історії всього «сімейства» правових дисциплін, а й відіграє щодо самої системи юридичного професійного знання «інтегруючу роль». При цьому дисциплінарна юриспруденція самої історії правової науки, врахування її національно-регіональної специфіки допомагає виявити типологічну різноманітність її дисциплінарних образів у системі європейської і світової юридичних практик, дати основу більш чіткому осмисленню структури рефлексивних дисциплін, вироблення оптимальних принципів побудови класифікаційних схем правового наукового знання, в тому числі на етапі його дисциплінарного розвитку. Саме тому створення «картографії» історіографічних дисциплінарних правових традицій інституту нотаріату з метою знаходження ним свого місця в юридичній науці сприятиме ідентифікаційній стійкості, вдосконаленню парадигмальних засад «історіографічного базису», зміцненню епістемологічного статусу інституту нотаріату [4, с. 233].

Полісемантизм поняття «історіографія інституту нотаріату» передбачає конкретизацію інституту нотаріату в межах тематики механізму захисту прав і свобод людини і громадянина, в якій розкривається один з його можливих смислів – історія правового знання. У цій системі координат пропонується позиціонувати історіографію інституту нотаріату як інтелектуальну історію, що, на думку Т. Сидорової, вивчає процес осмислення історичного минулого в просторово-часових системах і суб'єктивно-

особистісних сприйняттях: персоналії, їх предмет вивчення, епістемі, технології, науковий інструментарій в рамках дослідження інституту нотаріату як органу захисту прав і свобод людини і громадянина. Історії науки про інститут нотаріату властива функція ретрансляції в концентрованому вигляді згустків колективної пам'яті про його минуле, якщо мається на увазі сукупний досвід осмислення «історичного», відтворення образів цього минулого, відображеного в теоріях і концепціях, що несуть на собі печать індивідуальності їх творців і «знаків» їх часу. Сучасне якісне дослідження з історії науки про інститут нотаріату є комплексним, системним, спирається на міждисциплінарний підхід, що синтезує можливості суміжних юридичних наук [5, с. 236].

У руслі історіографії інститут нотаріату, що розуміється як його інтелектуальна історія, має перспективи розширення та поглиблення історіографічного дослідження за допомогою акцентування двох взаємопов'язаних аспектів: творчого потенціалу джерела в самому широкому його охопленні та інтелектуальних можливостей самого історіографа. Аналіз взаємодії інтелектуальних світів (у першому випадку статичного, взятого як завершений результат наукової діяльності, й у другому випадку такого, що володіє динамікою по відношенню до історіографа) дозволяє включити до історіографічного дослідження інститут нотаріату пошук не тільки відмінностей, які очевидні, а й точок перетину, позицій наступності юридичних наукових традицій, досліджувати не тільки «розриви» і «розломи» історіописання, а й континуїтет [5, с. 237].

П. Флоренський писав: «Будь-яка наука – система термінів. Тому життя термінів – і є історія науки» [6, с. 45]. Таким чином, на наш погляд, історіографія інституту нотаріату – це сукупність досліджень у галузі права, сукупність юридичних робіт, що володіють внутрішньою єдністю, присвячені зародженню, становленню та перспективам розвитку інституту нотаріату в конкретний історичний період, які відображають еволюційний процес накопичення та вдосконалення правового знання, являють собою логічно взаємопов'язану та несуперечливу систему правових джерел наукових знань про інститут нотаріату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колпаков В.К. Історіографія дослідження феномена «потерпілий в адміністративно-деліктному процесі» у вітчизняній адміністративно-правовій науці / В.К. Колпаков // Вісник Запорізького національного університету: «Юридичні науки» – 2/2009. – С. 62–71.
2. Черниш В.М., Степаненко В.Д. До питання про історіографію вітчизняного нотаріату: історико-правовий аспект / В.М. Черниш, В.Д. Степаненко // Юридичний радник. – № 1 (49) лютий 2010 – С. 5–9.
3. Яркова Е.Н. История и методология юридической науки : учебное пособие / Е.Н. Яркова. – Тюмень : Издательство Тюменского государственного университета, 2012. – 357 с.
4. Попова Т.Н. Историография в контексте дисциплинарной истории / Т.Н. Попова // Материалы научно-практической конференции «Теории и методы исторической науки: шаг в XXI век» (Москва, 12-14 ноября 2008) – М., 2008. – С. 232–234.
5. Сидорова Т.А. Историография как интеллектуальная история: проблемы междисциплинарности и контекста / Т.А. Сидорова // Материалы научно-практической конференции «Теории и методы исторической науки: шаг в XXI век» (Москва, 12-14 ноября 2008) – М., 2008. – С. 236–238.
6. Флоренский П.А. Общечеловеческие корни идеализма / П.А. Флоренский – М., 1909. – 211 с.
7. Byelov D., Kovach Ju., Lenger Ya. The Paradigm of Constitutionalism / D.Byelov, Ju. Kovach, Ya. Lenger // Ponatie a character prava. Zbornik prispevkov z medznarodnej vedeckej konferencie (27 februara 2014). – Bratislava, 2014 – p. 55–60.
8. Белов Д.М., Ленгер Я.І. Парадигма конституціоналізму, як категорія конституційного права України / Д.М. Белов, Я.І. Ленгер // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, 30–31 березня 2013 р. – С. 40–42.
9. Byelov D., Lenger Ya. The Paradigm of Constitutionalism as a Philosophical-legal Category / D. Byelov, Ya. Lenger // Науковий вісник УжНУ. – Серія «Право». – Випуск № 23. – Частина 2. – Том 1. – 2013 р. – С. 123–126.